

Požadavky ke státní závěrečné zkoušce z německého jazyka

studijní obor: **Německý jazyk se zaměřením na vzdělávání**

typ: bakalářské studium (Bc.)

platnost: od ledna 2023

Požadavky ke státní závěrečné zkoušce / bakalářské studium

Státní závěrečná zkouška studijního oboru Specializace v pedagogice: Německý jazyk se zaměřením na vzdělávání je tvořena částí lingvistickou a literární. Část literární se dotýká rovněž oblasti reálií a ověřuje mj. základní znalosti německých a rakouských dějin. Obě části státní zkoušky jsou rovnocenné, vzájemně se doplňují a podmiňují. Zkouška je vedena v německém jazyce, reflektuje však i českou odbornou terminologii. Během zkoušky je student schopen prokázat dobrou orientaci v bibliografii studovaného oboru.

Průběh zkoušky v dílčí části lingvistika

Základem zkoušky je rozhovor vztahující se ke třem vybraným tematickým okruhům učiva (viz seznam tematických okruhů). Předpokládá se bezpečná znalost základů jazykovědné teorie, lingvistických termínů a orientace v základní germanistické bibliografii. Především u témat z oblasti obecné lingvistiky se očekává schopnost uplatnit kontrastivní přístup (čeština x němčina) a nahlížet jevy z hlediska jejich aplikace ve výuce cizích jazyků. U zkoušky se rovněž hodnotí jazyková úroveň projevu uchazeče.

Tematické okruhy:

1. Jazyk – jazyk, světové jazyky, přirozený jazyk, umělé jazyky, jazyk vs. komunikační systémy zvířat
2. Jazykověda – germanistika, humanitní vědy, přírodní vědy, lingvistický paradox, problémy spojené s výzkumem a popisem jazyka, jazyk jako komunikační prostředek
3. Sémiotika – znak, typy znaků, jazykový znak, modely jazykového znaku, arbitrárnost, konvenčnost, asociativnost
4. Světové jazyky – mezinárodní jazyky vs. malé jazyky, jazyky a globalizace, genealogická a typologická klasifikace jazyků
5. Jazyk jako systém – Ferdinand de Saussure, strukturalismus, základní strukturalistické pojmy, difference, negativní vymezení

6. Fonetika a fonologie – fón, foném, alomorf, minimální páry, vokální čtyřúhelník, artikulační vlastnosti konsonantů
7. Grafémika a ortografie – grafém, korespondence mezi fonémem a grafémem, principy německé ortografie
8. Morfologie
 - a. Gramatika, morfologie
 - b. Klasifikace slovních druhů – kritéria, různé systémy slovních druhů v NJ, kontrastivně
 - c. Základní morfologické pojmy – morf, morfém, alomorf, klasifikace morfémů, IC-analýza
 - d. Sloveso – vymezení slovního druhu, klasifikace sloves podle sémantických, syntaktických a morfologických kritérií
 - e. Mluvnické kategorie slovesa
 - f. Určité a neurčité tvary slovesné
 - g. Plnovýznamová slovesa, pomocná slovesa
 - h. Sponová slovesa
 - i. Způsobová slovesa – objektivní, subjektivní použití modálních sloves
 - j. Soustava časů
 - k. Slovesný způsob
 - l. Slovesný rod – tvoření, použití, transformace aktiva v pasivum
 - m. Konkurenční formy pasiva
 - n. Stavové pasivum – tvoření, použití
 - o. Verbonominální vazby
 - p. Podstatné jméno – definice slovního druhu, mluvnické kategorie
 - q. Deklinace podstatného jména
 - r. Rod podstatného jména
 - s. Přídavné jméno
 - t. Deklinace přídavného jména, komparace
 - u. Člen, Artikelwort jako slovní druh – určitý člen, neurčitý člen, další Artikelwörter
 - v. Zájmeno – vymezení slovního druhu, klasifikace
 - w. Předložka – vymezení slovního druhu, rekce, klasifikace
 - x. Částice
9. Syntax
 - a. Syntax – základní pojmy, lingvistické koncepty v oblasti syntaxe (tradiční syntax, valenční gramatika, dependenční gramatika, frázová gramatika, generativní gramatika)
 - b. Věta, klasifikace vět, věty hlavní, věty vedlejší, věty vedlejší jako větné členy a části větných členů
 - c. Predikát, klasifikace predikátů, větný rámec, typy větného rámce
 - d. Valence, dependence, obligatorní a fakultativní aktanty, volná doplnění různého sémantického typu
 - e. Větné členy v tradiční syntaxi a ve valenční gramatice – kontrastivně
 - f. Aktanty (Ergänzungen) – vymezení větného členu, klasifikace
 - g. Volná doplnění (Angaben) – vymezení větného členu, klasifikace
 - h. Přívlasky
 - i. Výrazy, které nejsou samostatnými větnými členy – spojky, částice; předložky, členy
 - j. Problémy větné analýzy – zvrtná slovesa, „es“, volné dativy etc.
 - k. Infinitivní a participiální konstrukce
 - l. Negace

- m. Český a německý slovosled – kontrastivně, gramatický slovosled x aktuální větné členění
- 10. Textová lingvistika – znaky textu, textová soudržnost, koherence, koheze, textové druhy, textová funkce
- 11. Sémantika – význam, typy významu, koncepty slovního pole a slovní rodiny a jejich didaktická aplikace, kompozičnost významu
- 12. Lexikologie
 - a. Lexikologie
 - b. Lexikon (systém stavebních prvků) a gramatika (systém spojovacích mechanismů) jako dvě složky jazyka
 - c. Slovo – lexém, slovní tvar, token
 - d. Slova a další druhy lexikálních jednotek
 - e. Frazeologismy
 - f. Lexikální jednotky jako jazykové znaky (podle Saussura)
 - g. Lexikální sémantika – strukturní (komponentová analýza, teorie slovního pole) a kognitivní koncepty (teorie prototypů, frames and scripts)
 - h. Strukturní a kognitivní lexikologie – slovní zásoba jako dílčí systém jazyka vs. mentální lexikon jako vědomostní systém jazykových mluvčí
 - i. Slovní zásoba a jazykové variety: např. odborný jazyk, dialekty
- 13. Pragmatika – základní pojmy, základní pragmatické koncepty, jazykové jednání, závislost jazykových forem a významu na kontextu
- 14. Sociolingvistika – základní pojmy, stratifikace současné němčiny, jazykové variety, sociolekty, dialekty

Doporučená literatura (výběr):

- ADAMZIK, K. (2004): Sprache: Wege zum Verstehen. Tübingen.
- BUSCH, A.- STENSCHKE, O. (2008): Germanistische Linguistik. Eine Einführung. Tübingen.
- BUSSMANN, H. (1990): Lexikon der Sprachwissenschaft. Stuttgart.
- ČECHOVÁ, M. a kol. (2000): Čeština – řeč a jazyk. Praha.
- ČERMÁK, F. (2001): Jazyk a jazykověda. Praha.
- ČERNÝ, J. (1996): Dějiny lingvistiky. Olomouc.
- ČERNÝ, J. (2008): Úvod do studia jazyka. Olomouc.
- DUDEN, Band 4 (2005): Grammatik der deutschen Gegenwartssprache. Mannheim, Leipzig, Wien, Zürich.
- ERNST, P. (2011): Germanistische Sprachwissenschaft. Stuttgart.
- GLÜCK, H. (2010): Metzler Lexikon Sprache. Stuttgart.
- HELBIG, G. - BUSCHA, J. (2001): Deutsche Grammatik. Ein Handbuch für den Ausländerunterricht. Leipzig, Berlin, München, Wien, Zürich, New York.

- KESSEL, K. - REIMANN, S. (2017): Basiswissen Deutsche Gegenwartssprache. Tübingen.
- KÖNIG, W. (2015): dtv-Atlas Deutsche Sprache. München.
- LINKE, A. - NUSSBAUMER, M. - PORTMANN, P. (2004): Studienbuch Linguistik. Berlin.
- MATOUCHOVÁ, N. - PODRÁPSKÁ, K. (2000): Lingvistické termíny pro začátečníky. Liberec.
- POVEJŠIL, J. (1994): Mluvnice současné němčiny. Praha.
- RÖMER, C. – MATZKE, B. (2005): Lexikologie des Deutschen. Eine Einführung. Tübingen.
- RÖMER, C. – MATZKE, B. (2010): Der deutsche Wortschatz. Struktur, Regeln, Merkmale. Tübingen.
- STEDJE, A. (2007): Deutsche Sprache gestern und heute. Stuttgart.

Průběh zkoušky v dílčí části německy psaná literatura

Oblast německy psané literatury tvoří část státní bakalářské zkoušky z německého jazyka. Témata jsou rozdělena do deseti okruhů, přičemž je kladen důraz na individuální přístup studenta k jejich zpracování: Každý ze studentů si v průběhu studia, nejpozději však šest týdnů před zkouškou, zvolí v souladu s níže uvedenými tematickými okruhy deset autorů, na které by se chtěl během rozpravy soustředit. Součástí každé otázky SZZ tvoří literární text, který se vztahuje k danému okruhu a jednomu ze zvolených autorů. Doba trvání rozpravy v literární části zkoušky je dvacet minut a její východisko tvoří dvě základní části:

- 1) Část historická – student má pojednat o vybraném tematickém okruhu, a to jak ve vztahu ke zvolenému autorovi resp. k jeho literárnímu dílu, tak i v obecných historických souvislostech.
- 2) Část interpretační – student poskytne výklad k danému literárnímu textu a uvede jej do vztahu k epoše, autorovi či literárnímu směru.

Část literární se dotýká rovněž oblasti reálií a ověřuje mj. základní znalosti německých a rakouských dějin.

Tematické okruhy:

1. Osvícenství, „Sturm und Drang“
2. Výmarská klasika, období mezi klasikou a romantismem
3. Období mezi klasikou a romantismem, romantismus („Frühromantik“, „Spätromantik“)
4. Biedermeier, „Junges Deutschland“
5. Poetický realismus, naturalismus
6. Protiproudý naturalismu, expresionismu
7. Literatura období Výmarské republiky, 1933 – 1945: exil, literatura vnitřní emigrace
8. Poválečná literatura („Trümmerliteratur“), literární experiment
9. Období od konce druhé světové války po znovusjednocení Německa; literatura BRD

10. Německy psaná literatura v Rakousku a ve Švýcarsku druhé pol. 20. století

Doporučená literatura (výběr):

BEHRMANN, ALFRED (1989): Einführung in den neuesten deutschen Literaturvers von Luther bis zur Gegenwart. Stuttgart.

BEUTIN, WOLFGANG, HG. (1992): Die Literaturgeschichte. Stuttgart.

BORCHMEYER, DIETER (1994): Moderne Literatur in Grundbegriffen. Tübingen.

BRACKERT, HELMUTH – STÜCKRATH, JÜRGEN, Hg. (1992): Literaturwissenschaft. Ein Grundkurs. Hamburg.

BREDELA, LOTHAR (1980): Das Verstehen literaturwissenschaftlicher Texte. Stuttgart – Berlin.

FINK, JÜRGEN (1990): Literaturwissenschaftliche Begriffe. München.

HERMANN, JOST (1971): Literaturwissenschaft und Kunstwissenschaft. Stuttgart.

KAYSER, WOLFGANG (1992): Das sprachliche Kunstwerk. Ein Einführung in die Literaturwissenschaft. Tübingen.

KILLY, WALTHER (1988): Literaturlexikon. München.

MARTINI, FRITZ (1991): Deutsche, Literaturgeschichte. Stuttgart.

METZLER (1986): Autorenlexikon. Deutschsprachige Dichter und Schriftsteller vom Mittelalter bis Gegenwart. Stuttgart. Reallexikon der deutschen Literaturgeschichte (1958). Berlin.

STROMŠÍK, JIŘÍ (1994): Od Grimmelhausena k Dürrenmattovi. Praha.

VÁCLAVEK, LUDVÍK (1992): Německá literatura 1914 – 1945. Olomouc.

VÁCLAVEK, LUDVÍK (1992): Od naturalismu k expresionismu. Olomouc.

VILLINGER, HERMANN (1964): Kleine Poetik. Eine Einführung in die Formenwelt der Dichtung. Frauenfeld.

WILPERT, GERO VON (1982): Sachwörterbuch der Literatur. Stuttgart.